

GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE ARAPÇA VE KARŞITSAL ÇÖZÜMLEME*

Zeynep ERTÜRK**

İbrahim ŞABAN***

Öz

Dil öğretimi kadim medeniyetlerden itibaren insanoğlunun ilgi duyduğu bir alan olmuştur. Eski Hint dönemi ile başlayan bu alandaki çalışmalar 20. yy'da modern dilbilimin temelleri atılana kadar farklı merhalelerden geçmiştir. Bu aşamalar neticesinde 19. yy'a gelindiğinde dilbilimcilerin ilgi alanı dillerin hangi kök ve aileden geldiği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanda yapılan incelemeler 'karşılaştırmalı gramer' yazım şeklinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Dillerin kökeni ve mensup oldukları dil ailesi sahasında başlayan karşılaştırmalı çalışmalar uygulamalı dilbilimin başlamasıyla farklı bir boyuta taşınmış ve 'karşılaştırmalı dilbilim' sahasının bilim dalı olarak ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu sayede dillerin kendi içinde müstakil olarak betimlenmesine müteakip sistemli bir şekilde yapısal olarak karşılaştırılmasına da kapı aralanmıştır. Ana dili ve hedef dilin benzerlikleri-farklılıkları üzerinde çalışılan bu sahada karşıtsal çözümlere ağırlık verilmiştir. Dolayısıyla karşıtsal çözümler, karşılaştırmalı dilbilimin uygulama sahası haline gelmiştir. Altmışlı ve yetmişli yıllarda ivme kazanan karşıtsal çözümler çalışmaları iki dilin ses bilgisi, sözcük, sözdizimi, biçimbilim, kültür vb. alanlarında kendini göstermeye başlamıştır. Ana dili ve hedef dil arasında gerçekleştirilen karşıtsal incelemeler yabancı dil öğrenimini kolaylaştırması hasebiyle odak noktası haline gelmiştir. Bu yönelim farklı dillerde olduğu gibi Arapça özelinde de kendini göstermiştir. Özellikle ülkemizde son dönem akademik çalışmalarda Arapça-Türkçe arasında gerçekleştirilen karşıtsal incelemeler dikkat çekmektedir. Bu çalışmada günümüz Türkiye'sinde Arapça öğretiminde ve Arapça akademik araştırmalarda karşıtsal çözümlenin bulunduğu konum ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Karşıtsal Çözümler, Karşılaştırmalı Dilbilim.

* Araştırma makalesi/Research article

** Doktrant, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı ABD (Phd Candidate, İstanbul University, Social Sciences Institute, Department of Arabic Language and Literature), e-mail: zzeyneperturk@gmail.com Orcid: 0000-0001-8460-6138.

*** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-mail: ibrahimsaban@istanbul.edu.tr Orcid:0000-0002-8691-5652.

CONTRASTIVE ANALYSIS AND ARABIC IN CONTEMPORARY TURKEY**Abstract**

Language teaching has been an area of interest for mankind since ancient civilizations. Studies in this field, which started with the Old Indian period, went through different stages until the foundations of modern linguistics were laid in the 20th century. As a result of these stages, in the 19th century, the interest of linguists focused on the root and family of languages. Investigations in this area have led to the emergence of the 'comparative grammar' writing style. Comparative studies, which started in the field of the origin of languages and the language family they belong to, were moved to a different dimension with the beginning of applied linguistics and conducive to the emergence of the field of 'comparative linguistics' as a branch of science. In this way, the door has been opened to a systematic comparison of languages, following the description of languages as independent in themselves. In this field, where the similarities-differences of the mother tongue and the target language are studied, contrastive analyzes are emphasized. Therefore, contrastive analysis has become the field of application of comparative linguistics. Contrastive analysis studies, which gained momentum in the sixties and seventies, began to show themselves in the fields of phonology, vocabulary, syntax, morphology, culture, etc. of the two languages. Contrastive studies between the mother tongue and the target language have become the focal point because it facilitates foreign language learning. This tendency has manifested itself in Arabic as well as in other languages. Especially in the recent academic studies in our country, the contrasting studies between Arabic and Turkish draw attention. In this study, the position of comparative analysis in Arabic teaching and Arabic academic research in today's Turkey is discussed.

Key Words: *Arabic, Contrastive Analysis, Comparative Linguistic.*

GİRİŞ

Dil çalışmaları insanlık tarihi kadar eski bir araştırma sahasıdır. Bu sebeple dil incelemeleri ve öğretimi çok eski dönemlerden beri bir araştırma konusudur. 19. yy'a kadar genel olarak dini metinler ve felsefi çalışmalar etrafında şekillenen dil çalışmaları 20. yy ile birlikte müstakil bir bilim dalı olarak kabul görmeye başlamıştır. Modern dilbilim çalışmalarının başlamasıyla birlikte ayrı bir bilim dalı haline gelen karşılaştırmalı dilbilim alanında diller karşıtsal olarak sözcük, ses, yapı ve kültür bakımından karşıtsal olarak incelenmeye başlanmıştır. Bu çalışma alanı özellikle elli ve altmışlı yıllarda odak noktası haline gelmiştir. Çok yoğun olmamakla birlikte karşıtsal incelemeler 21. yy'da ilgi görmeye devam etmiştir.

Aslında yabancı/ikinci dil öğretiminde ana dili kullanımı uzmanlar tarafından her dönemde tartışıla gelen bir konu olmuştur. Ancak yabancı/ikinci dil öğrenen kişilerin arka planda bir ana dili bilgisine sahip olması, ana dilin hedef dil öğretiminde önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir denebilir. Zira bir dil öğrencisi hedef dilde öğrendiği bilgileri istemli ya da istemsiz olarak kendi diline ait kurallar çerçevesinde bir yere konumlandırmak isteyecektir. Eğer hedef dilde öğrendikleri, ana dilinde uygun bir çerçeveye uyumlanabiliyorsa öğrenim daha hızlı gerçekleşebilir. Ne var ki hedef dile ait bir bilgi kendi dilinde karşılık bulmuyorsa öğrenimi daha yavaş olabilir hatta bu bilgiyi tamamen dışlayarak kullanmama yolunu seçebilir. Bu açıdan baktığımızda karşıtsal çözümleme metodu öğrencinin anlamlı öğrenme gerçekleştirmesinde önemli bir etkidir. Özellikle öğrencinin hedef dil ile ana dili arasındaki farklılıklara ait farkındalığını arttırarak kendi öğrenme yöntemini oluşturma fırsatı tanımaktadır. Aynı şekilde iki dil arasındaki benzerlikleri ortaya çıkartarak öğrencinin öğrenimini kolaylaştırmaktadır.

19. yy'da bilimsel temelleri atılanⁱ karşıtsal çözümlemenin bu önemine binaen ülkemizde de Türkçe ve diğer diller arasında karşılaştırmalı tez çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar günümüzde de farklı bilim dalları tarafından sürdürülmektedir.ⁱⁱ Arapça açısından ele aldığımızda ise İşler'in 2002 yılında kaleme aldığı makalesinde o döneme kadar Arapça ve Türkçe arasında çok fazla karşıtsal çalışmaya yer verilmediğine dikkat çekmiştir. Bunun sebebi olarak da bu sahadaki akademisyenlerin daha çok edebiyat ve belagat alanında yoğunlaşmalarını göstermiştir.ⁱⁱⁱ Buradan hareketle alanyazın taraması yapıldığında akademik alanda Arapça-Türkçe arasında karşıtsal incelemelerin gelişim grafiğini ortaya koyan bir inceleme yapılmadığı dikkat çekmektedir. Çalışmamız bu alanda gerçekleştirilen 2000 yılı sonrası Arapça Öğretmenliği bölümlerinde hazırlanmış tezlerin

analizini yapmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda Arapça Öğretmenliği bölümlerine ait müfredatta karşıtsal çözümlmeye dair hangi ders maddelerine yer verildiği tespit edilecektir. Çalışmamızı Arapça Öğretmenliği bölümü ile sınırlandırmamızdaki etken karşıtsal çözümlmeyi eğitimbilim tabanında ele almamızdır. Bu amaçla cevaplandırılacak sorular şunlardır:

1. Arapça Öğretmenliği bölümüne ait müfredatta karşıtsal çözümlmeye dair ders maddeleri ve mahiyeti nelerdir?
2. Arapça Öğretmenliği bölümünde karşıtsal çözümlme alanında hazırlanan tezlerin yıllara göre dağılımı nedir?
3. Arapça Öğretmenliği bölümünde karşıtsal çözümlme alanında hazırlanan tezlerin konu dağılımı nasıldır?
4. Arapça Öğretmenliği bölümünde karşıtsal çözümlme alanında hazırlanan tezlerin türleri nelerdir?

Bu çalışma, 21. yy'da karşıtsal çözümlme alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin içerik analizini yaparak özellikle bu alanda araştırma yapmak isteyen akademisyenlere rehberlik edeceği ve karşıtsal çözümlme sahasında lisansüstü tez hazırlayacak öğrencilere ışık tutacağı için önem arz etmektedir.

Araştırmanın çalışma grubunu 2000-2021 yılları arasında Arapça Öğretmenliği Bilim Dalı'nda karşıtsal çözümlme üzerine yapılmış tezler oluşturmaktadır. Tezlerin incelenbilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu tezlere ulaşmak için Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi (YÖK) ile üniversitelerin veri tabanları taranmıştır. Toplamda 22 teze ulaşılmış ve elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Çalışmamızda yukarıda yönelttiğimiz sorular çerçevesinde dil alanında gerçekleştirilen karşıtsal çalışmaların tarihi gelişim sürecini, karşıtsal çözümlmenin dil öğretimindeki yerini ve önemini ele alacağız. Akabinde karşıtsal çözümlmenin Türkiye üniversitelerinde Arapça öğretmenliği ders müfredatlarında ve bu bölümlerde hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarındaki konumunu inceleyeceğiz.

1. Dilbilim Tarihi ve Karşıtsal Çalışmaların Başlangıcı

Dil öğretimini ve dil öğretiminde kullanılan yöntemleri kapsamlı bir şekilde anlayabilmek adına dilbilim tarihini 20. yy öncesi ve sonrası şeklinde incelemek daha

faydalı olacaktır. Nitekim 19. yy'a kadar tek tek incelenen dil olguları, Ferdinand de Saussure'nın temelini attığı modern dilbilim döneminde dizge olarak ele alınarak farklı bir aşamaya geçilmiştir. 20.yy'a kadar olan dönemde dil, dilin kendisinden ziyade dil farklı disiplinlerin konusu olmuştur. Dil; dil ve dilin kaynağı problemi, dil ve düşünce, dil ve tarih, dil ve edebiyat çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak modern döneme geçilmesiyle birlikte dil müstakil olarak ele alınmış ve bizzat dilin betimlenmesi amaçlanmıştır.^{iv}

Kaynaklar ilk dil çalışmalarının başlangıcı olarak Eski Hint ve Eski Yunan dönemine işaret etmesiyle birlikte bazı araştırmacılar modern dönem öncesi dil çalışmalarını antik döneme dayandırmaktadır. James P. Allen ve Antonio Loperieno eski Mısır ve Akkadlılara ait dil çalışmaları üzerinde durmuş ancak bu dönemde dil üzerine yapılan çalışmalar hakkında çok fazla esere ulaşamamıştır. Bunun yanı sıra Hudson'm ifadesine göre Akad dilinden Sümerceye çeviri faaliyetleri en eski dil bilgisi çalışmalarıdır. Zira bu çalışmalarda Akad ve Sümer diline ait fil çekimlerinin bir sistem içinde verildiğini ifade eder.^v Diğer bir kadim medeniyet dili olan Çinceye dair dilbilim çalışmalarının varlığından da söz edilmektedir. Bu alanda Şun Kuang^{vi} ve öğrencisi Li Si'nin ismi öne çıkmaktadır. Kuang, Konfüçyüs'ün yazmalarını inceleyerek sözcüklerin anlamlarını 'uzlaşım' yöntemiyle tespit etmiştir. Si ise yazı dizgesindeki değişik kullanımlara bir sistem getirmiştir. Çince sahasında araştırmalarda bulunan diğer bir isim ise Şu Şen'dir. Şen farklı lehçeleri betimlemiş, ses dizgeleri üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Ayrıca Şen 9353 karakterden oluşan ilk sözlüğün de sahibidir.^{vii}

Antik döneme dair gerçekleştirilen bu araştırmalara rağmen sistemli dil çalışmalarının başlangıcı olarak Eski Hint ve Eski Yunan dönemi kabul edilmektedir. Zira bu iki bölgedeki dil faaliyetleri hemen hemen aynı döneme tekabül etmektedir. Eski Hint döneminde dil çalışmaları yaklaşık M.Ö. X. yy'a dayanmaktadır. Dini metin olan Vedalar'm gelecek nesillere doğru aktarımı amacıyla başlatılan bu çalışmalarda Panini, Yaska, Kātyāyana, Patanjali, Kaccāyana, Hemacandra ve Vopadeva gibi isimler dikkat çekmektedir. Bu isimlerden Panini M.Ö. V. yy'da Sanskritçeye ait 4000 kuralı içeren yüz sayfalık 'Ashtādyaī' adlı gramer kitabını kaleme almıştır. Bu eser, Aristo'nun eserinden önce tamamlandığı için ilk gramer kitabı olarak kabul edilmektedir. Çalışmalarıyla öne çıkan diğer bir isim Yaska'dır. Yaska'nın Nirukta isimli eserinde ilk kez sözcük kökleri ele alınmış ayrıca isimlerin fiillerden türemiş olabileceği savı ileri sürülmüştür. Özellikle sözcük kökleriyle ilgili incelemeleri bakımından semantik etimoloji ile ilgilenen ilk dilbilimci olarak kabul edilmektedir.^{viii}

Eski Yunan döneminde Eski Hint döneminin aksine dil çalışmaları felsefe ve edebiyat temelli başlamıştır. Özellikle felsefi tartışmalar ekseninde ortaya çıkan gramere dair görüşler dilbilimin gelişiminde etkin rol oynamıştır. Aynı zamanda dilin etkili ve düzgün ifade edilmesine önem verenler de retorik konusunda uzmanlaşarak dolaylı olarak dil çalışmalarına katkı sağlamıştır.^{ix} Bu dönemde Platon ‘Kratilos Diyaloğu’ adlı eserinde etimolojiyi sistemli bir dil disiplini olarak ele almıştır. Bunun yanı sıra eserinde kelimeleri fil ve isim olarak iki bölümde incelemiştir. Platon’un eseri üzerinde çalışan dilbilimci David Seedly bu kitabı Avrupa filolojisinin başlangıcı olarak görmektedir.^x Eski Yunan’da ön plana çıkan diğer bir isim Aristo’dur. Dil incelemeleri onun döneminde sistemli bir gramere dönüşmüştür. Bu açıdan Aristo Yunanlıların gramer kurucusu olarak kabul edilmektedir. Eseri ‘Poetika’da dil seslerini üçe (isim-fil-edat) ayırmış ayrıca isim ve fil haricindeki sözcükler için de bazı yeni terimlere yer vermiştir. Aristo bu çalışmalarının yanı sıra fiillerin şekillerine bakılarak ‘zamansal’ olarak sınıflandırılabilceğini dile getirmiştir. Bu dönemde dikkat çeken diğer bir dilbilimci Sofist Protogoras’dır. Protogoras dil alanında sözcükleri dişil ve eril olarak tanımlayan ilk kişidir. Bu iki cinsiyet dışındakileri ise ‘ara’ terimiyle ifade etmiştir.^{xi} Eski Yunan döneminde dilbilimciler kadar dil okulları da dikkat çekmektedir. Bunların içerisinde özellikle Stoa ve İskenderiye Okulu dil çalışmaları tarihinde adından sıkça söz ettiren dil ekolleridir. Stoa ekolu felsefi olmakla birlikte din kimliği de taşımaktadır. Platon ve Aristo’nun önderlik yaptığı dil çalışmalarında farklı çalışmalar ortaya koymuşlardır. Burada dikkat çeken nokta bu ekol mensuplarının Akdeniz’in farklı muhitlerinden gelerek ana dili Yunanca olmamasına rağmen bu sahada araştırmalar yapmasıdır. İskender ekolu ise Büyük İskender döneminde varlık göstermiştir. Bu ekol mensupları Grekçenin temel kurallarının ele alındığı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sözcükler üzerinde gerçekleştirilen incelemelerin yanı sıra bu dönemde cümle konusu da ağırlık kazanmıştır. Cümlede biçim ve anlam ayrımına gidilerek gramer yapıları anlam üzerinden incelenmiştir.^{xii}

Roma dönemine gelindiğinde dil olguları üzerindeki çalışmaların yanı sıra dil eğitiminin aşamalandırılması üzerinde çalışmalar başlamıştır. Remmius Palaemon’un öğrencisi olan Quintilian dil eğitimi aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi aşamalara ayırmıştır.

“*Konuşma sanatı > dilbilgisi > doğru ifade > şairlerin yorumu > yazma ile okuma*”

Roma döneminde başlatılan diğer bir önemli çalışma ise Grekçe gramerini Latinceye uyarlama çalışmalarıdır. Bu süreçte Lantice üzerinde incelemelere ağırlık verilmiştir.^{xiii}

Orta Çağ'ın ilk dönemlerinde Hristiyanlığın da yayılmasıyla birlikte dil çalışmalarında din etkisi tezahür etmiştir. Zira farklı ana dili kullanıcılarının İncil'i anlama isteği Latince öğrenimine yönelmelerine sebep olmuştur. Ancak o güne kadar ana dili Latince olan kişiler için hazırlanan dil bilgisi eserleri yetersiz kalmış dolayısıyla bu alanda reforma gidilmiştir. Farklı bölgelerde bu dilin öğretimini veren Donatus ve Priscianus'un yazdığı dil bilgisi eserleri üzerine bazı yeni bilgiler eklenerek Latince için yeni çekim dizgesi hazırlanmıştır. Kilise bu dönemde dilin somut yönüne ağırlık vermesi kuralcı yaklaşımın ortaya çıkmasına yol açmıştır. 7. ve 8. yy'a gelindiğinde ise sözcükler daha küçük birimlere ayrılmış ve biçimbilimsel incelemesine önem verilmiştir.^{xiv}

Orta Çağ ve Rönesans'ın başlangıç dönemlerinde Avrupalı dilbilimciler Latince dışında Arapça, Yunanca ve İbraniceyle de ilgilenmekteydi. Özellikle Rönesansla birlikte farklı dillerden tercüme faaliyetleri hız kazanmıştır. Bu noktada diğer yerel dillerin incelemesi Rönesans ile yoğunlaşmıştır. Özellikle Dante'nin eseri 'De vulgari eloquentia' (Ana Dilin Belagatı) yerel dillere olan yönelim arttırmıştır.^{xv} Bu ilgi neticesinde birçok dilbilimci farklı dillerin gramer çalışmalarına dair eserler vermiştir. Bazı gezginler ise gittikleri yerlerdeki (Asya, Amerika ve Avrupa) yerel halklara ait metinler derlemişlerdir. Bu derlenen metinlerde yaklaşık iki yüz yerel dil yer almıştır.^{xvi}

Dilbilimcilerin Latince dışında yerel dillere yönelmesi bu sahada incelemeler gerçekleştirilmesi ve elde ettikleri bu yeni verileri farklı dillerin yapısal özellikleriyle karşılaştırma girişimleri karşılaştırmalı dil çalışmalarının başlangıcı olmuştur. 19. yy'a gelindiğinde karşımıza iki temel gramer yazma yaklaşımının ortaya çıktığını görüyoruz. Bunlardan biri farklı dilleri karşılaştırarak kökenlerini ve dil ailelerini bulmayı amaçlayan 'karşılaştırmalı gramer', diğeri ise belirli bir dilin tarihsel geçmişini ortaya çıkarmayı amaçlayan 'tarihsel gramer'dir.^{xvii} Diller arasındaki karşılaştırmalı çalışmalar ikinci dünya savaşından sonra dil öğretiminin ekonomik bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için hız kazanmıştır.^{xviii} Bu dönemde yabancı dil öğretimi ve öğrenimine duyulan ilgi uygulamalı dilbilim araştırmalarının önünü açmıştır. Uygulamalı dilbilim kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda ana dilin ve hedef dilin benzerlik ve farklılıklarını inceleyen karşısal dilbilim ortaya çıkmıştır.^{xix}

2. Karşısal Çözümleme

Her öğretimde olduğu gibi yabancı/ikinci dil öğretiminde de zamanı verimli bir şekilde kullanarak hedefe ulaşmak öğrencinin öncelikleri arasındadır. Bu yolda öğrenciyi

hedefine ulaştıracak çevre, öğretmen, ders araç-gereçleri, yaklaşım, yöntem, teknik vb. birçok farklı faktör bulunmaktadır. Bu etkenlerin içinde en dikkat çekicisi ve yönetilebilir olanı uygun öğretim modelinin seçilmesidir. Öğretim modelleri içerisinde ise ‘anamlı öğrenme’ geniş bir çerçeveye sahiptir. Zira bilişsel olarak var olan bilgiler, edinilen yeni bilgilerle bir araya gelerek yeni bir anlam oluşturmaktadır. Tam da bu noktada Gestalt psikologlarından Ausubel, yeni ve eski bilgileri bir araya getirmeden önce bu yeni datayla bütünleşerek anlam oluşturacak bir organizatöre ihtiyaç olduğuna dikkat çeker. Bu organize edici bilgiler sayesinde yeni veriler eski verilerin üzerine eklenir. Bu sayede insan zihnindeki bilgi zenginleşir ya da var olan bilgi düzeltilir ve değiştirilir. Anamlı öğrenme sayesinde bilgi öğrencinin zihninde yapılaşır.^{xx}

Yabancı dil öğretiminde kullanılan birçok yöntem ve teknik Ausubel’in işaret ettiği organize edici bilgiler kapsamına girebilir. Bu perspektiften değerlendirildiğinde karşıtsal dilbilim alanı da yeni bir bilginin anlamlı bir şekilde öğrenilmesinde aktif rol oynayabilir. Nitekim iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi, elde edilen bu verilerin karşılaştırmalı olarak sunulması öğrencinin var olan arkaplan bilgisini ve yeni öğrendiği bilgiyi harekete geçirerek anlamlı öğrenmenin yolunu açar.

Her ne kadar ana dili kullanımı yabancı/ikinci dil öğretiminde uzmanlar arasında tartışmalı bir konu olsa da yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle yetişkin dil öğrencileri kısmen bir bebeğin dil öğreniminde geçirdiği evrelere maruz kalmakla birlikte var olan ana diline dair karşılaştırma kabiliyetini de kullanacaktır. Nitekim Butzkamm da “*Yabancı dilin öğrenilmesi için kuşkusuz en önemli yardımcı araç yabancı dilin kendisidir. Bu sırada anadil onun en önemli yardımcısıdır.*” diyerek yabancı dil öğretiminde ana dilinin önemine dikkat çekmektedir.^{xxi} Doğal sürecin bir parçası olan bu engellenemez durumdan kaçınmak ya da durumu yok saymak yerine benzerlik ve farklılıkları üzerinde çalışarak yöntemsel olarak yönlendirilmelidir.

Karşıtsal çalışmaların tarihi çok eski olmakla birlikte özellikle karşıtsal çözümlemelere dair araştırmalar ikinci dünya savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletlerinde hız kazanmıştır. Robert Lado’ya ait ‘Linguistic Across Culture’ kitabı karşıtsal çözümlemenin başlangıcı kabul edilir.^{xxii} Lado aynı zamanda karşıtsal dilbilimin öncülerinden kabul edilen Charles Fries ile pedagojik açıdan desteklenmiş İngilizce ile İspanyolca, Almanca, İtalyanca, Romence, Lehçe, İsveç, Danimarka ve Sırp-Hırvat diller, ile bir dizi karşıtsal projelerde de birlikte çalışmıştır.^{xxiii} Yirminci yüzyılda yoğunlaşan

karşılaştırmalı (karşıtsal) çalışmalar günümüzde de dil ve farklı alt disiplinleri üzerinde devam etmektedir.^{xxiv}

Bu sahadaki çalışmalara baktığımızda karşıtsal dilbilim ve karşıtsal çözümleme terimlerine yer verildiği görülmektedir. Peki bu iki terim birbirinden farklı mıdır ya da aynı bağlamda mı kullanılmaktadır? Bununla ilgili dilbilimciler arasında farklı görüşler yer almaktadır. Bazıları karşıtsal dilbilim (contrastive linguistic) ve karşılaştırmalı dilbilim (comparative linguistic) arasında fark görmemekle birlikte bazı dilbilimciler ise her iki terimin inceleme alanının farklı olduğuna işaret eder.^{xxv} Terimler arasında farklılık olduğunu dile getiren el-Halife, karşıtsal dilbilimin aralarında köken bağı olan tek bir dil ailesinden gelen dil ya da lehçelerin karşılaştırılması için kullanılırken karşıtsal çözümlemenin ise iki dilin betimlenerek ses, biçim ve sözdizimi bakımından karşılaştırılması noktasında kullanıldığına dikkat çekmektedir. Karşıtsal dilbilimi temelde akademik çalışma olarak nitelendirirken karşıtsal çözümlemeyi ise eğitimbilimsel temelde ele almaktadır.^{xxvi} Zira Ergenç de bu hususta karşıtsal çözümlemeyi, karşıtsal dilbilimin araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle karşılaştırmalı dilbilim kuramsal, karşıtsal çözümleme ise uygulama alanında değerlendirilebilir.^{xxvii}

Eğitimbilimin sahasında ele alınan karşıtsal çözüm çalışmaları ders araç-gereçlerinin tasarlanmasında, yabancı/ikinci dil öğretmenlerinin eğitimlerinde ve değerlendirme ölçütlerinin hazırlanmasında önemli bir yere sahiptir.^{xxviii} Özellikle ders kitapları içerik bakımından etkili ve öğrencinin özel dil yapısına uygun olması gerekmektedir. Çünkü hedef dil öğrencisi öğrenimi esnasında ana diliyle var olan benzerlikler kadar iki dil arasındaki farklılıklarla da karşılaşacaktır. Benzerlikler öğrenimi kolaylaştırırken farklılıklar ise bazı zorluklara yol açacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğrencinin dikkati her iki duruma da çekilmelidir. Dolayısıyla hem ders kitaplarıyla hem de öğrencinin katılacağı sınıf içi etkinliklerle meydana gelebilecek öğrenim güçlüğünün üstesinden gelinmesi gerekmektedir.^{xxix} Bu sebeple eğitim-öğretim planlayan kişilerin karşıtsal çözümleme alanında gerekli çalışmaları yaparak hazırladıkları araştırmaları müfredat hazırlayanların, kitap müelliflerinin ve eğitimci öğretmenlerinin istifadesine sunmaları daha uygun olacaktır.^{xxx} Bu sayede hazırlanan etkin ders kitapları ve diğer materyaller yetkin yabancı dil öğretmenleri tarafından kullanılarak öğretim kısa ve ekonomik boyutta gerçekleştirilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken ve müstakil bir çalışmanın konusu olabilecek diğer bir mevzu da yabancı/ikinci dil öğretmenlerinin ana dili bilgisine hâkim olmasıdır. Zira ana dili konusundaki yetkinlikleri karşıtsal çözümleme

çalışmaları kapsamında hazırlanan ders materyallerinin faal kullanılabilmesinde ya da bu sahada alacakları kurumiçi eğitimlerin verimli olabilmesinde önem arz etmektedir.

3. Günümüzde Arapça ve Karşıtsal Çözümleme

Karşıtsal çözümlemeye kuramsal ve uygulama perspektifinden baktığımızda bu sahada gerçekleştirilen akademik araştırmalar ve eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarına ait müfredatlar önem kazanmaktadır. Nitekim karşıtsal çözümleme alanında yapılan akademik çalışmalar eğitim-öğretim planlayıcılarına ışık tutmaktadır. Bu bilgiler ışığında hazırlanan eğitim fakültelerinin ders müfredatları da daha nitelikli hale gelmektedir.

Her dilde olduğu gibi Arap dili araştırmalarında da karşıtsal çalışmalar bulunmaktadır. Arapçanın farklı dillerle kapsamlı bir şekilde karşılaştırılmaya başlanması Uluslararası Hartum Arap Dili Enstitüsü'nde yapılmıştır. Bu Enstitü'de Arapça bazı Asya, Afrika ve Avrupa dilleriyle ses, şekil ve sözdizimi açısından karşılaştırılmıştır. 1976-1989 yıllarında gerçekleştirilen bu çalışmaların bibliyografyası bir bütün halinde yayınlanmıştır. İşler'in de işaret ettiği gibi Arapça ve Türkçe arasındaki karşılaştırmalı araştırmalar özellikle 20. yy'm sonlarına kadar daha düşük bir grafikte seyretmiştir.^{xxxı} Nitekim Arapçanın öncelikli olarak edebiyat ve dini metinler kapsamında inceleme konusu olması ve eğitimbilimi alanında geri planda kalması buna gerekçe olarak gösterilebilir. Ancak 21. yy ile birlikte Eğitim Fakültelerinde yeni Arapça Öğretmenliği bölümlerinin açılması, Arapça öğrenimine olan ilginin artmasıyla aynı doğrultuda Arap ülkelerinden gelen göç neticesinde Türkçe öğrenimine olan talebin yükselmesi Arapça ve Türkçe arasındaki karşıtsal çalışmalara da teveccühü arttırmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler neticesinde çalışmamızda 21. yy'da akademik alanda yapılan Arapçaya dair karşıtsal çalışmaları ve Arapça Öğretmenliği bölümlerine ait ders müfredatlarını gözden geçireceğiz. Bu incelemeyle son yüzyılda ülkemizde karşıtsal çözümleme çalışmalarının Arapça alanında nasıl bir ilerleme ve gelişme kaydettiğini tespit etmeyi hedeflemekteyiz. Çalışmamıza konu olan incelemeyi Türkiye'deki üniversitelerin Arapça Öğretmenliği bölümleri ve bu bölümlerde çalışılan akademik tezler ile sınırlı tutacağız.

3.1. Türkiye Üniversitelerinde Arapça Öğretmenliği Müfredatı

Türkiye'de 4'ü devlet 4'ü vakıf olmak üzere toplam sekiz üniversitede Arapça öğretmenliği bölümü bulunmaktadır.^{xxxii} Bu üniversiteler içinde 1984 yılında öğretim

hayatına başlayan Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı bu sahanın öncüsü konumundadır. Diğer üniversitelerde^{xxxiii} bulunan Arapça Öğretmenliği bölümleri ise 2000’li yıllarda eğitim-öğretim hayatına giriş yapmıştır. Bu bölümlerin müfredatlarını incelediğimizde Yükseköğretim Kurumu’nun 2018 yılı itibariyle öğretmen yetiştirme lisans programları için hazırladığı müfredatları uyguladıkları tespit edilmiştir. Arapça öğretmenliği için hazırlanan yeni müfredatta meslek bilgisine %34, genel kültür derslerine % 18, alan eğitimi derslerine ise %48 oranında yer verilmiştir.^{xxxiv} Arapça Öğretmenliği müfredatını karşıtsal çözümlene noktasında incelediğimizde bu alanla ilgili aşağıdaki derslere yer verildiğini görüyoruz.

I. Yarıyıl	II. Yarıyıl	III. Yarıyıl	IV. Yarıyıl
-Türk Dili 1 - Arapçanın Yapısı 1	-Türk Dili 2 -Arapçanın Yapısı 2	- Karşılaştırmalı Arapça-Türkçe Dil Bilgisi -Arapça-Türkçe Çeviri 1	- Arapça-Türkçe Çeviri 2
V. Yarıyıl	VI. Yarıyıl	VII. Yarıyıl	VIII. Yarıyıl
- Türkçe-Arapça Çeviri 1	-Türkçe-Arapça Çeviri 2	Yok	Yok

I. ve II. yarıyılarda Türkçe ve Arapçaya dair yapısal bilgiler ayrı ders maddeleri olarak öğrencilere sunulmaktadır. III. yarıyıla gelindiğinde ise ilk iki yarıyıl da ayrı olarak verilen yapısal bilgiler karşılaştırmalı olarak verilmiştir ve tek yarıyıl ile sınırlandırılmıştır. Karşılaştırmalı dil bilgisinin yanı sıra III. yarıyıl da Arapçadan Türkçeye çeviri derslerinin öğretime başlanmış IV. yarıyıl da devam etmiştir. V. ve VI. Yarıyıl da ise Türkçeden Arapçaya çeviri derslerine yer verilmiştir. Son iki yarıyıl da iki dil arasında karşılaştırmayı temel alan herhangi bir ders içeriği hazırlanmamıştır.

3.2. Karşıtsal Çözümleme Alanında Hazırlanan Tezler

YÖK'nun tez veri tabanında Arapça-Türkçe karşıtsal çözümleme üzerine yapılan çalışmaları incelediğimizde çok farklı bilim dallarında hazırlanan tezler karşımıza çıkmaktadır. Ancak daha önce de belirttiğimiz üzere araştırmamızı Arapça Öğretmenliği bölümlerinde çalışılan tezler ile sınırlı tutacağız. Devlet ve vakıf üniversitelerinin ilgili bilim dalında hazırlanmış YÖK veri tabanında kayıtlı olan karşıtsal çözümleme sahasına ait tez çalışmaları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Üniversite	Tez Başlığı	T ez Türü	Yayın landıği Tarih
Gazi Üniversitesi	1. <i>Arapça Öğretiminde Harf-i Cerler, Kullanım Alanları ve Türkçede İsmi Halleri-Karşıtsal Çözümleme</i>	Yüksek Lisans	2005
	2. <i>Arapça ve Türkçede Zamirler-Karşıtsal Çözümleme-</i>	Yüksek Lisans	2006
	3. <i>Arapça ve Türkçede Cümle Yapısı, Yabancılar Arapça Cümle Öğretimi-Karşıtsal Çözümleme-</i>	Doktora	2007
	4. <i>Arapça ve Türkçe Ad Tamlamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi Karşıtsal Çözümleme</i>	Yüksek Lisans	2007
	5. <i>Arapça ve Türkçede Soru Edatları-Karşıtsal Çözümleme-</i>	Yüksek Lisans	2008

	6. <i>Arapça ve Türkçede İstisna Edatları-Karşıtsal Çözümleme-</i>	Yüksek Lisans	2009
	7. <i>Karşılaştırmalı Dilbilgisi Açısından Temyiz</i>	Yüksek Lisans	2009
	8. <i>Kur'andaki Deyimler, Kırgızca Karşılıkları ve Arapça Öğretiminde Kullanımı</i>	Doktora	2012
	9. <i>Türkiye ve Nijer Cumhuriyetleri'nde Arapça Öğrenme Kitapları</i>	Yüksek Lisans	2013
	10. <i>Türkçe ve Arapça Nezaket İfadeleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme</i>	Yüksek Lisans	2014
	11. <i>Türkçe ve Arapçada Ortak veya Benzeşen Atasözleri</i>	Yüksek Lisans	2015
	12. <i>Türkçe Arapça İsm-i Mevsûl, İzâfet, Sıfat, Hâl ve Bileşik Cümlelerin Karşıtsal Çözümlemesi</i>	Yüksek Lisans	2015
	13. <i>Arapça Dua ve Türkçedeki Karşılıkları: Karşıtsal Çözümleme</i>	Doktora	2015
	14. <i>Arapça ve Kürtçedeki Basit Cümle Yapılarının Karşılaştırılması</i>	Yüksek Lisans	2016

	15. <i>Arapça ve Rusçada Hastalık ve Ölüm İfade Eden Örtmeceler</i>	Yüksek Lisans	2017
	16. <i>Arapça ve Türkçede Ünlü ve Ünsüzlerin Birbirlerine Etkisi-Karşıtsal Çözümleme-</i>	Yüksek Lisans	2017
	17. <i>Türkçe ve Arapçada Simültane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri</i>	Yüksek Lisans	2018
	18. <i>Türkçe ve Arapçada Sıfat-Füller Karşıtsal Bir İnceleme</i>	Yüksek Lisans	2019
	19. <i>Arapça ve Kürtçe Zamanların Karşıtsal Çözümlemesi</i>	Yüksek Lisans	2019
	20. <i>Suriye Lehçesi ve Türkiye Türkçesindeki Deyimlerin Karşıtsal Analizi</i>	Yüksek Lisans	2021
	21. <i>Arapça ve Türkçedeki Doğum ve Ölüm Olgularıyla İlgili Deyimlerin Betimsel Analizi</i>	Yüksek Lisans	2021
İstanbul Aydın Üniversitesi	1. <i>Yabancı Öğrencilere Arapça Öğretim Metotlarının Verimliliğinde Karşıtsal Çözümleme Yönteminin</i>	Yüksek Lisans	2021

	<i>Etkisi</i>		
--	---------------	--	--

YÖK veri tabanında yayımlanan Arap Dili Eğitim Ana Bilim Dalı'nda karşıtsal çözümleme alanında hazırlanan tezleri incelediğimizde toplamda 22 adet tez karşımıza çıkmaktadır. Bu tezlerin 21'i Gazi Üniversitesi'nde, 1'i İstanbul Aydın Üniversitesi'nde hazırlanmıştır. Diğer üniversitelerin ilgili bilim dallarına ait kayıtlı tez çalışması bulunmamaktadır.

Tezlerin yıllara göre dağılımına baktığımızda sistemli bir şekilde her yıl bu alanda en az bir çalışma yapıldığı göze çarpmaktadır. 2005 yılından itibaren tez sayısı inişli çıkışlı takip ederken son üç yıl dikkate alındığında tez sayısında düzenli bir artış olduğu dikkat çekmektedir.

2 005	2 006	2 007	2 008	2 009	2 012	2 013
1	1	2	1	2	1	1
2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 021
1	3	1	2	1	2	3

Tezlerin türlere göre dağılımına baktığımızda ise üçü doktora on dokuzu yüksek lisans türünde hazırlandığı tespit edilmiştir.

Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi
19	3

Hazırlanan tezleri konu dağılımı açısından ele aldığımızda ise aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır. Ağırlıklı olarak sözcük, ses ve sözdizimi gibi dil bilgisi alanında araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu alanı ise kültürel alanda yapılan karşılaştırmalar (deyim/atasözü/nezaket ifadeleri/dua/söz sanatı) takip etmektedir. Bunların yanı sıra yöntem, ders kitabı ve çeviri sahasında da karşıtsal incelemeler gerçekleştirilmiştir.

Karşılaştırılan Tez Konusu	Tez Sayısı
Dil Bilgisi	12
Kültür	7

Ders Kitabı	1
Çeviri	1
Yöntem	1

Tezlerde karşılaştırılan dil kombinlerine baktığımızda ise Arapça ve farklı diller arasında karşıtsal incelemelerin yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu karşılaştırmaların hangi diller arasında yapıldığı ve sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Karşılaştırılan Diller	Tez sayısı
Arapça-Türkçe	16
Arapça-Kürtçe	2
Arapça-Kırgızca	1
Arapça-Nijer	1
Arapça-Rusça	1

SONUÇ

Yaptığımız araştırmalar neticesinde karşıtsal çalışmaların, dilin müstakil bir bilim dalı olmadığı dönemlerden itibaren odak noktası olduğu görülmektedir. 16.yüzyıl ile başlayan bu çalışmalar 19. yy'da Sanskritçe'nin bulunması ile ivme kazanmıştır. O dönemdeki çalışmalar daha çok tarihsel-karşılaştırmalı alanda gerçekleştirilirken modern dilbilim ile karşılaştırma alanları da çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Karşıtsal çözümleme ayrı bir bilim dalı olarak kabul edilen karşılaştırmalı dilbilimin bir alt disiplini olarak kabul görmektedir. Diğer bir deyişle karşıtsal incelemeler karşılaştırmalı dilbilimin uygulama alanıdır ve hususiyetle eğitimbilim alanında önemli bir yeri olduğu gözlemlenmiştir.

Müstakil olarak betimlenen dillerin öğretim aşamasına geçildiğinde özellikle yetişkin öğrenciler tarafından yapısal ya da kültürel anlamda ana dilleri ile karşılaştırılması olağan bir durumdur. Bu noktada ana ve hedef dil arasında yapılan karşıtsal çözümler öğrenciye bir yol haritası çizmesinde yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra karşıtsal çözümlere dair elde edilen veriler kitap, müfredat ve materyallerin hazırlanma aşamasında uzmanlar için de yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Yapılan saha çalışmaları sonucunda ortaya çıkan veriler, uzmanların kitap, müfredat ve materyal hazırlamasında da yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Bu öneme binaen yaptığımız incelemeler neticesinde Türkiye'de eğitim bilimi alanında gerek ders müfredatlarında gerekse akademik araştırmalarda karşıtsal çözümlere yer verildiği görülmüştür. Son yüzyılda özellikle Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri arasında gelişme gösteren siyasi, ekonomik ve turizm sahasındaki ikili ilişkiler sonucunda Arapça öğretimi önem kazanmış dolayısıyla bu alanda da karşıtsal çözümleme çalışmaları tevecüh görmeye başlamıştır. Buna binaen gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda 21. yy'da karşıtsal çözümleme sahasında gerçekleştirilen akademik çalışmaları ve hazırlanan Arapça eğitim müfredatlarını incelediğimizde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Bu noktada Arapça öğretmenliği bölümlerinin müfredatlarını incelediğimizde I. ve II. yarıyılta Türk Dili ve Arapçanın Yapısı dersleri ile öğrencilerin Arapça ve Türkçe dil bilgisine hâkimiyet sağlamaları amaçlanmıştır. III. yarıyılta ise 'Karşılaştırmalı Arapça-Türkçe Dil Bilgisi' adlı ders ile öğrencilerin bu döneme kadar ayrı ayrı aldıkları dile dair bilgileri karşılaştırma imkânı sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu yarıyılta Arapça-Türkçe Çeviri dersine yer verilmiştir. Arapça-Türkçe Çeviri derslerine IV. yarıyılta da devam edilmiştir. Türkçeden Arapçaya çeviri dersleri ise V. ve VI. yarıyılta müfredata eklenmiştir. Eğitimin son senesini oluşturan VII. ve VIII. Yarıyılında ise karşıtsal çalışma

içeren herhangi bir ders müfredatına yer verilmemiştir. Arapça ve Türkçe arasında dil bilgisel karşılaştırmanın yanı sıra iki dile ait kültürel benzerlik ve farklılıklara da ışık tutan ayrı bir ders başlığı da müfredata eklenebilir. Zira iki dil arasında yapılan karşıtsal çalışmalar dilin yapısıyla birlikte söz varlığını ve kültürünü de içerecek şekilde tasarlandığında daha kapsayıcı olabilir. Nitekim dil ve kültür birbirini besleyen önemli iki disiplindir. Karşılaştırmalı olarak ana diline ve hedef dile her açıdan hâkim olan bir öğretmen sınıf içerisinde öğrencilerin zorlandıkları ya da kolaylıkla öğrenebilecekleri hususlara önceden vakıf olarak öğrencilerine kolaylıkla rehberlik edebilecektir. Bu açıdan Arapça öğretmen adayları, bu alanda gelişmiş bir müfredatla öğretim hayatına hazırlanmalıdır.

Arapça Öğretmenliği Bilim Dalı'nda yapılan karşıtsal çözümleme içerikli hazırlanan tezleri incelediğimizde sayı bakımından yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. 2000'li yılların öncesine kıyasla bu sahada çalışılan tezler ilgi odağı olmasına rağmen son yirmi bir yılda 22 adet teze sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda bu alanda yazılan tez türlerine dikkat çektiğimizde doktora seviyesinde çalışılan tez sayısının sadece üç adet olduğunu görmekteyiz. Özellikle Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği bölümünün uzun yıllar bu alanda tek bölüm olarak hizmet vermesi bu sahada çalışılan tezlerin sınırlı sayıda kalmasına en büyük etken olarak gösterilebilir. Bu alanda hazırlanan tezlerin sahaya uzman yetiştirme açısından doktora seviyesinde çalışılmasına önem gösterilmelidir. Son dönemde yukarıda bahsi geçen üniversitelerin Eğitim Fakülteleri'nde Arapça Öğretmenliği bölümlerinin eğitim hayatına başlamasıyla birlikte bu alanda yapılacak araştırmaların sayısının artacağı umudunu taşıyoruz. Özellikle karşıtsal çözümlemeyle ilgili araştırmaların eğitim bilim sahasında gerçekleştirilmesi müfredatın, Arapça dil eğitim setlerinin ve ders araç gereçlerinin hazırlanmasına ışık tutarak uzmanlara farklı bir perspektif kazandıracaktır. Karşıtsal çözümleme yapılan konuların çeşitlendirilmesi bu açıdan fayda sağlayacaktır. Örneğin dil bilgisel yapıların tamamına yakını üzerinde karşıtsal çözümleme yapılabilir. Ya da dilin kültürel bağlamda kullanımına dair daha farklı konular karşılaştırılabilir. Böylece özellikle ders materyallerinin içerik bakımından zenginleştirilmesi sağlanabilir.

Kaynakça

Aksan D. (2015). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (6 bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arak, H. (2006). İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dil Bilgisinin Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 205-216.

Burnett, C. (2013). Arapça Mantık Eserlerinin Orta Çağ ve Rönesansta Latinceye Tercümesi (N. Hasırcı, Çev.). *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(27), 263-273.

Dilaçar, A. (1971). Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi. *Türk Dili Araştırmalar Yıllığı Dergisi*, 19(83), 83-145.

Ebu Bekr, Y. el-Ḥalîfê. (2006). *Medḥal ilâ 'Ilmu'l-Luġa*, Sudan: Menşûrât Câmî'atu's-Sûdân el-Meftûha.

Ergenç, İ. (1983). Yabancı Dil Öğretimi ve Olumsuz Aktarım. *Türk Dili Dergisi*, (379-380).

Irmansyah, (2015). *Tatvîr Ta'lim Mâddeti'n-Nahv 'Alâ Esâsi't-Taḥlîl et-Teḳâbulî Beyne'l-luġateyn el-'Arabiyye ve'l-Endûnîsiyye -bi't-Taḥbîḳ 'Alâ Talebet Ma'hed Dâri'l-Fellaḥ el-İslâmî Batu Java eş-Şarḳiyye-* (Yüksek Lisans Tezi). 'Câmî'a Maulana Mâlik İbrâhîm el-İslâmiyye el-Hukûmiyye Malang. Endonezya.

İşler, E. (2002), Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi. *Nüşa*, (Yaz, 6) 123-134.

Kerimoğlu, C. (2017). *Genel Dilbilime Giriş: Kuram ve Uygulamalarla Göstergebilim ve Türkoloji* (4.bs.). Ankara: Pegem Akademi.

Khalil, A. M. (1999). *A Contrastive Grammar of English and Arabic*. Amman: Jordan Book Centre.

Kıran, Z. (1984), Dilbilim ve Temel İlkeleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 0-0.

Nûr, K. O. (1989). el-Fihris el-Musannaf li Resâil ed-Diblôm ve'l-Mâcistir fi Ta'limi'l-Luġa el-'Arabiyye li Gayrin-Nâtîḳîne bihâ bi M'ahedi'l-Ḥartûm ed-Duvelî li'l-Luġa el-'Arabiyye, *el-Mecelle el-Arabiyye li'd-Dirâsâti'l-Luġaviyye*,7(1-2).

Özgen, M.- Koşaner Ö. (2020). *Dünya Dillerinden Örneklerle Dilbilimsel Tipoloji* (5. bs). Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, J.- Ömeroğlu, A. F. (2015). Dil Bilgisi Öğretiminde Kavram Haritalarının Kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 69-86.

Parlak, M. (2015). *Başlangıçtan Günümüze Türkçe Dilbilgisi Çalışmalarına Bakış* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Seedly, D. (2003). *Plato's Cratylus*. Londra: Cambridge University Press.

Thomas, M. (2004). *Universal Grammar in Second-Language Acquisition: A History*. Londra: Routledge.

Tirivigno, F. V. (2012). Etymology and The Power of Names in Plato's Cratylus. *Ancient Philosophy*, 32(1), 35-75.

Yalınkılıç, K. (2020). *Dil Bilgisi Öğretimi: Dil Bilgisi Öğretiminin Tarihsel Girişimi*. (A. Pehlivan- İ. Seçkin, Ed.) Ankara: Pegem Akademi.

Yükseköğretim Kurumu, (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları.

<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10008> adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 8.11.2021).

ⁱ Caner Kerimoğlu, *Genel Dilbilime Giriş-Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergibilim ve Türkoloji*, 4.bs., Ankara, Pegem Akademi, 2017, s. 17-18.

ⁱⁱ İljoon Ha, "Türkçe ve Korece'de Biçim-Sözdizimsel Görünümler Üzerinde Bir Karşılaştırma", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, 1998; Mehmet Pak, "İngilizce ve Türkçede Yer ve Zaman Edatlarının Karşılaştırılması", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Funda Dörtkulak, "Bir Karşılaştırmalı Edimbilim Çalışması: Türkçe ve Amerikan İngilizcesinde Sosyal Medyada Kullanılan İltifatlar ve İltifatlara Verilen Yanıtlar", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, 2017; Mehmet Veysi Babayigit, "Kürtçe, Türkçe ve İngilizce'de Atasözleri-Bağlamsal Bir Karşılaştırma", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Doktora Tezi*, 2020.

ⁱⁱⁱ Emrullah İşler, "Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi", *Nüsha*, No. 6, 2002, s. 131-132.

^{iv} Zeynel Kiran, "Dilbilim ve Temel İlkeleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Şubat 1984, s. 88.

^v Kadir Yalınkılıç, *Dil Bilgisi Öğretimi: Dil Bilgisi Öğretiminin Tarihsel Girişimi*; ed. Ahmet Pehlivan, İbrahim Seçkin Aydın, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 12.

^{vi} Şun Kuang (Xun Kuang) M.Ö. 310-235 (veya M.Ö. 314-217) yıllarında yaşamış Çinli bir filozoftur. 'Üstad Xun' lakabıyla tanınan Kuang, Yüz Düşünce Okulu'na fikirleriyle katkı sağlamıştır. Düşünce olarak Konfüçyüs geleneğine yakındır.

^{vii} Murat Özgen, Özgün Koşaner, *Dünya Dillerinden Örneklerle Dilbilimsel Tipoloji*, 5. bs., Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 31-32.

^{viii} Mustafa Parlak, 'Başlangıçtan Günümüze Türkçe Dilbilgisi Çalışmalarına Bakış', *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 9-10; Agop Dilaçar, 'Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı,

Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi', *Türk Dili Araştırmalar Yıllığı Dergisi*, 2. bs., Ankara, 1971, s.123.

^{ix} Kerimoğlu, s. 6.

^x Parlak, s. 11-12; Kerimoğlu, s. 7; David Seedly, *Plato's Cratylus*, Londra, Cambridge University Press, 2003; Franco V. Tirivigno, *Etymology and The Power of Names in Plato's Cratylus*, *Ancient Philosophy*, C. 32, No.1, 2012, s. 35-75.

^{xi} Parlak, s. 13-14; Kerimoğlu, s. 8.

^{xii} Parlak, s. 14-15; Kerimoğlu s. 8-9; Margaret Thomas, *Universal Grammar in Second-Language Acquisition: A History*, Londra, Routledge, 2004, s. 23.

^{xiii} Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 6 bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015, sf.18; Parlak, s. 16; Kerimoğlu, s. 9-10; Özgen, Koşaner, s. 38-40.

^{xiv} Özgen, Koşaner, s. 40-41.

^{xv} Kerimoğlu, a.g.e., s. 13; Charles Burnett, 'Arapça Mantık Eserlerinin Orta Çağ ve Rönesansta Latinceye Tercümesi', çev. Nazım Hasırcı, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 15, No. 27, 2013, s. 263.

^{xvi} Kerimoğlu, s. 14.

^{xvii} Kerimoğlu, s. 16.

^{xviii} Aziz M. Khalil, *A Contrastive Grammar of English and Arabic*, Jordan Book Centre, 1999, s. 2.

^{xix} İşler, s. 124.

^{xx} Jale Öztürk, Ali Ferhat Ömeroğlu, 'Dil Bilgisi Öğretiminde Kavram Haritalarının Kullanımı', *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, No. 31, 2015, s. 72.

^{xxi} Hüseyin Arak, 'İkinci Yabancı Dil Olarak Almanca'nın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dil Bilgisinin Rolü', *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, No. 21, 2006, s. 206.

^{xxii} İşler, a.g.e., s. 124.

^{xxiii} Khalil, a.y.

^{xxiv} Ulla Connor, Ed Nagelhout, William V. Rozycki editörlüğünde hazırlanan (*Contrastive Rhetoric: Reaching to Intercultural Rhetoric*, John Benjamins Publishing Company, 2008) kitapta retorik açıdan karşıtsal bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sophia Marmaridou, Kiki Nikiforidou ve Eleni Antonopoulou'nun editörlüğünde kaleme alınan (*Reviewing Linguistic Thought Converging Trends for the 21st Century*, 2005) eserin üçüncü bölümünde Svetlana Kurtes tarafından hazırlanan 'Contrastive Linguistic: A 21st century perspectives' başlığında yer verilmiştir. Ana Rojo'ya ait (*Step By Step: A Course In Contrastive Linguistic and Translation*, Peter Lang, 2009) adlı kitapta karşılaştırmalı dilbilim ve çeviri ilişkisine dikkat çekilmiştir.

^{xxv} İşler, s. 125; İrmansyah, 'Taṭvîr Ta'lim Mâddeti'v-Nahv 'Alâ Esâsi't-Taḥlîl et-Teḳâbulî Beyne'l-luḡateyn el-'Arabiyye ve'l-Endûnîsiyye -bi't-Taṭbîk 'Alâ Talebet Ma' hed Dâri'l-Fellaḥ el-İslâmî Batu Java eş-Şarḳiyye-', *Câmi'a Maulana Mâlik İbrâhîm el-İslâmiyye el-Ḥukûmiyye Malang*, Endonezya, 2015, s. 34.

^{xxvi} İrmansyah, a.y.; Yusûf el-Ḥalîfe Ebû Bekr, *Medḥal ilâ 'Ilmu'l-Luḡa*, Menşûrât Câmi'atu's-Sûdân el-Meftûḥa, 2006, s. 199.

^{xxvii} İşler, a.y.; İclal Ergenç, 'Yabancı Dil Öğretimi ve Olumsuz Aktarım', *Türk Dili*, No. 379-380, 1983, s.200.

^{xxviii} İrmansyah, a.y.

^{xxix} Robert A. Hall, *Monograph Series on Languages and Linguistic -Contrastive Grammar and Textbook Structure*, ed. James E. Alatis, Georgetown University Press, 1968, s. 175.

^{xxx} İrmansyah, a.g.e., s. 35.

^{xxxi} İşler, a.g.e., s. 131; Kâsim Osmân Nûr, "el-Fihris el-Musannaf li Resâil ed-Diblôm ve'l-Mâcistir fi Ta'limi'l-Luḡa el-'Arabiyye li Çayrin-Nâtiḳîne bihâ bi Mahedi'l-Ḥartûm ed-Duvelî li'l-Luḡa el-'Arabiyye", *el-Mecelle el-'Arabiyye li'd-Dirâsâti'l-Luḡaviyye*, 1989, Cilt: 7, Sayı: 1-2.

^{xxxii} <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10008>, çevrimiçi 8.11.2021.

^{xxxiii} Necmettin Erbakan Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde Arap Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı bulunmaktadır.

^{xxxiv} Yükseköğretim Kurumu, Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, y.y., y.y., t.y., s. 5-16.